І курс аспіранти «Вагнер і вагнеріанство у сучасних художніх процесах»

Викладач: проф. Черкашина-Губаренко М.Р.

***Семінар*: Вагнер та італійська культура межі XIX, початку XX століття**

1. Вплив творчості та ідей Вагнера на представників нового покоління італійських митців.
2. Стосунки італійської і німецької оперних шкіл на сторінках роману Ф. Верфеля «Верді. Роман опери». Відбиток полеміки «Вагнер-Верді» на сторінках роману.
3. Місце біографічних деталей і авторське трактування образу Вагнера у романі Ф. Верфеля.
4. Вагнер і А. Бойто. Бойто як представник «нової лібретистки».
5. Опера А. Бойто «Мефістофель» у колі впливу вагнерівських ідей.

Література:

Богданова І.В. Ріхард Вагнер та італійська опера останньої третини XIX ст. / І. В. Богданова // Часопис НМАУ імені П.І.Чайковського: Науковий журнал НМАУ ім. П.І.Чайковського. – К.: Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського. – 2013. – №2(19). – С. 33-44.

Богоявленский С. Итальянская музыка первой пололвины XX века – Ленинград: Музыка, 1986.

Зарубежная музыка. Век XX. Вып. 2 (Итальянская музыкальная культура второй половины XX века, под ред. Л. Кириллиной) – М., 1995.

Верфель Ф. Верди. Роман оперы – Москва: Музыка, 1991.

Кенигсберг А. Итальянская опера на рубеже XIX – XX веков. – С.Пб.. 2009.

Шапарчук Ольга Владимировна «Музыкальный театр Арриго Бойто» : дис… кандидата искусствоведения (17.00.02– Музыкальное искусство) Ростов-на Дону, 2004

***Лекція*: Вагнерівський дискурс митців російського «срібного віку».**

Засвоєння ідей і сприйняття музичних новацій Вагнера мало в Росії свої особливості і являло собою багаторівневий і багатоетапний процес. . У 1841 році відбулося перше знайомство російської публіки з іменем Ріхарда Вагнера після появи перекладу статті «Про увертюру» з Паризької музичної газети, слідом за якою почали з'являтися короткі оглядові статті щодо постановки опери «Рієнці» у Дрездені 1842 року. На початку Вагнер був відомий як ідеолог та теоретик, коли його опери ще не ставилися, а твори не виконувалися. Знаковим виявився приїзд Р. Вагнера до Росії і його виступ як диригента з концертами у Петербурзі та Москві (1863), на яких була присутня більшість видатних представників російського мистецтва. Одностайно був високо оцінений його талант диригента, у той час як виконані у концертах твори викликали різні судження. Попри сенсаційний успіх цих гастролей у середовищі російських музикантів і діячів культури в основному зберігалося критичне ставлення до німецького митця.

Першим полум'яним російським вагнеристом і пропагандистом його ідей був музичний критик і композитор Олександр Сєров (1829–1871). Він особисто познайомився з Вагнером і мав з ним листування. Був присутній на німецьких виставах, у тому числі на постановці у Мюнхені «Тристана та Ізольди». Активну роль він відігравав і під час гастролей Вагнера у Петербурзі.

Новим етапом знайомство російської городаськості з А\Вагнером став 1868 рік, коли у Петербурзі був поставлений «Лоенгрін». Пренм'єра відбулася через 18 років після першої постановки у Ваймарі під управлінням Ф. Ліста. Цікаво, що саме у 1868 році відбулося знайомство з Вагнером юного Фрідріха Ніцше і почалися їх довгі дружні стосунки, які мали драматичний фінал. У процесі формування образу «російського Вагнера» тінь Нііше буде завжди присутньою.

. У 1874 році під орудою головного диригента петербурзького Маріїнського театру Е. Ф. Направника прозвучав «Тангойзер». Ця вистава викликала чіткий поділ публіки на прихильників та ворогів композитора.

Важливою подією став приїзд у Росію у 1889 році празького антрепренера Анджело Ноймана, який привіз до Петербурга пересувну німецьку трупу. У її виконанні тут вперше прозвучала вся тетралогія «Перстень нібелунга». 1898 рік, у час Великого посту, інтернаціональна оперна трупа Георга Парадіза під керівництвом відомого австрійського диригента і унікального знавця вагнерівських творів Ханса Ріхтера (1843-1916) показують у Петербурзі «Лоенгріна» і «Тангойзера», а також вперше в Росії «Нюрнберзьких майстерзінгерів», «Тристана та Ізольду» і «Летючого голландця». У 1890 році «Тристан» з'являється у інтерпретації російських співаків. Вистава має успіх.

Кульмінація захоплення Р. Вагнером припадає на початок нового століття і торкається всіх митців російського «срібного віку». Майже на півтора десятиліття постать Ваґнера стає епіцентром російського культурного життя. Вагнером захоплювалися у той час А. Скрябін і пізній М. Римський-Корсаков, Вяч. Іванов і А. Блок, А. Бєлий і В. Брюсов, Н. Реріх і А. Бенуа. Російське ваґнеріанство цього короткого періоду склало одну з найяскравіших сторінок в історії російського мистецтва.

У сезоні 1900/01 року на сцені Маріїнського театру у виконанні російської трупи під орудою Е. Направника була показана «Валькірія», у лютому 1903 – Зігфрид», у вересні того ж року – «Сутінки богів». Ці ваґнерівські оперні цикли викликали широкий резонанс. Велика праця велася у весь цей час над російськими перекладами текстів вагнерівських лібрето. У 1913 році, коли відзначалося століття з дня народження композитора, вийшло з друку чотиритомне російське видання його творів, у тому числі мемуарів «Моє життя». Підсумковий характер має брошура літературознавця, педагога і релігійного письменника С. М. Дуриліна (1886-1954) «Ваґнер і Росія. Про Вагнера і майбутні шляхи мистецтва». За його словами, Вагнера треба сприймати як цілісне явище міфотворця і міфомислителя. Міф, створений народом, Вагнер повертає народу своїм мистецтвом. Вагнер мислить зоровими і чуттєвими образами, а не поняттями,

тобто мислить міфологічно. С.Дурилін пише про язичницькі і християнські стихії вагнерівського міфомислення. Втіленням першої є образ Зігфрида з його «поза гріховністю і тваринною невинністю». Ця язичницька стихія знайшла найбільшій відгук у Німеччині. У той же час Парсифаль і християнський релігійний міф виявилися ближче російським послідовникам. Згадується серед них Вячеслав Іванов і наводиться така його цитата: «Мистецтво йде назустріч народній душі… Живопис прагне фрески, музика – хору і драми, драма – музики». Автор брошури пише про Володимира Соловйова і його вчення про Святу Софію, Премудрість Божу. Докладно описується сказання про невидимий град Кітеж як зразок народного релігійного міфомислення.

Література:

Браудо Е. М. Рихард Вагнер и Россия. (Новые материалы и его биография)». – Культурно-просветительское кооперативное товарищество «Начатки знани»», Петроград, 1923.

Гозенпуд А.А. Р.Вагнер и русская культура. – Л.1990

Дурылин Сергей. Рихард Вагнер и Россия. О Вагнере и будущих путях искусства. – Москва, 1913.

Кондаков И. В. Корж Ю. В. «Рихард Вагнер в русской культуре Серебряного века» – Общественные науки и современность, 1996, № 1.

Черкашина М.Р. Александр Николаевич Серов» – Москва, Музыка. – 1985.

Семінар: «Парсифаль» – «Сказание о невидимом граде Китиже». Містеріальні мотиви, шляхи реалізації сакральної драматургії.

1. Літературні джерела сюжету «Парсифаля» та їх інтерпретація у поетичному тексті Ріхарда Вагнера.
2. Образ Грааля як містичної релігійної святині, шляхи здійснення містерії служіння у братерстві лицарів, диво святої П’ятниці та ідея гармонії людини та природного світу.
3. Клінзор та Амфортас як руйнівні загрозливі начала, місце обох персонажів у концепції твору.

4. Містеріальний мотив перетворення у розвитку образів Парсифаля та Кундрі.

5. Цикл російських легенд про град Кітеж книжково-фольклорного походження та їх інтерпретація у творах російських письменників XX століття. Аналогія Кітеж-Монсальват. Роман Д.С. Мережковського «Хрстос та Антихрист».

6. Поєднання двох сюжетних джерел, а також використання фольклорних творів у лібрето В. Бєльського. Образ святої діви Февронії та його роль у концепції твору.

7. «Сказання про невидимий град Кітеж і діву Февронію» як «літургічна опера». Синтез епосу та драми, етико-релігійна концепція твору.

8. Зв'язки драматургії твору із Всеношною та з Апокаліпсисом.

Література:

Виеру Н. «Парсифаль»– итог творческого пути Вагнера //Рихард Вагнер. Сборник статей. Москва: Музыка, 1987. – с.191-222.

Комарницкая О. В. Скрытые символы содержания оперы Римского-Корсакова «Сказание о невидимом граде Китеже и деве Февронии» {Электронный ресурс] Режим доступу http:// www.rimskykorsakov.ru/komarnitskaya.html

Наумова Олена Анатоліївна. Містеріальний театр Ріхарда Вагнера: „Парсифаль" та його сакральна драматургія. (17.00.01 – Теорія і історія культури) – Харків – 2006.

Пащенко М.В. Сюжет для мистерии: Парсифаль – Китеж – Золотой Петушок (историческая поэтика оперы в канун модерна) – Москва; СПб. : Центр гуманитарных инициатив. 2018. –720с.

Чемберлен Хьюстон Стюарт. Рихард Вагнер. /перевод с английского С. Никитина. – Санкт-Петербург, 2016.